

CRB 2023-1621

29 juni
2023

ADVIES

Prijsherzieningsclausules

Blijde Inkomstlaan 17-21 1040 Brussel
Avenue de la Joyeuse Entrée 17-21 1040 Bruxelles
T 02 233 88 11
E mail@ccecrb.fgov.be
www.ccecrb.fgov.be

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) werd opgericht door de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven en wordt nu beheerd door het boek XIII "Overleg" van het Wetboek van economisch recht.

De opdrachten van de CRB-koepel:

- via de organisaties die de arbeidswereld en het bedrijfsleven vertegenwoordigen een sociale consensus bewerkstelligen over de werking van de economie en de sociaal-economische problemen en ook over de doelstellingen en de grote principes, met als doel het sociaal-economische beleid in een door de sociale partners gewenste richting te sturen;
- via het initiatiefrecht van de CRB de aandacht van de overheden en van de beleidsbepalers vestigen op de problemen die zich voordoen op sociaal-economisch gebied, met als doel die op de agenda van de overheid te plaatsen;
- via adviesaanvragen over wetsontwerpen de interactie vergemakkelijken tussen de overheden, de beleidsbepalers en de samenleving met betrekking tot de toegepaste sociaal-economische beleidslijnen.

Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel | +32 2 233 88 11 | info@ccecrb.fgov.be | www.ccecrb.fgov.be
Contactpersoon: Andy Assez | 02 233 88 42 | anas@ccecrb.fgov.be

Bijzondere raadgevende commissie Verbruik

De bijzondere raadgevende commissie (brc) Verbruik werd door het koninklijk besluit van 13 december 2017 opgericht binnen de koepel van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB).

Ze neemt de taken van de voormalige Raad voor het Verbruik over en heeft bijgevolg als belangrijkste opdracht adviezen uit te brengen over problemen die de consumptie van producten en het gebruik van diensten aanbelangen, en over problemen die voor de consumenten van belang zijn. De brc Verbruik is het centrale adviesorgaan voor alle problemen inzake consumptie en bescherming van de consument.

De brc Verbruik is eveneens een plaats van dialoog en overleg waar consumentenvertegenwoordigers en professionele vertegenwoordigers informatie uitwisselen, hun standpunten kenbaar maken en compromissen vinden. Het is een bevoorrecht instrument voor de beleidsondersteuning.

Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel | +32 2 233 88 11 | info@ccecrb.fgov.be | www.ccecrb.fgov.be
Contactpersoon: Andy Assez | 02 233 88 42 | anas@ccecrb.fgov.be

Bijzondere raadgevende commissie Onrechtmatige bedingen

De bijzondere raadgevende commissie (brc) Onrechtmatige bedingen werd binnen de koepel van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) opgericht door het koninklijk besluit van 13 december 2017.

Ze neemt de opdrachten van de voormalige Commissie voor Onrechtmatige Bedingen over: juridische adviezen en aanbevelingen uitbrengen omtrent bedingen in overeenkomsten gesloten tussen ondernemingen en

consumenten. Ze ziet erop toe of er geen bedingen voorkomen die kennelijk het evenwicht tussen de rechten en de verplichtingen van de partijen lijken te verstoren ten nadele van de consument.

De wet van 4 april 2019, gewijzigd door de wet van 27 mei 2020 en het KB van 31 juli 2020, breidde haar bevoegdheden uit tot de bedingen in overeenkomsten gesloten tussen ondernemingen. De bevoegde ministers of de (inter)professionele groeperingen kunnen de brc Onrechtmatige bedingen om advies vragen over het onrechtmatige karakter van bedingen in overeenkomsten gesloten tussen ondernemingen.

Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel | +32 2 233 88 11 | info@ccecrb.fgov.be | www.ccecrb.fgov.be
Contactpersoon: Andy Assez | 02 233 88 42 | anas@ccecrb.fgov.be

Bijzondere raadgevende commissie Mededinging

De bijzondere raadgevende commissie (brc) Mededinging werd ingesteld binnen de koepel van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) door de wet van 2 mei 2019, die werd gewijzigd door de wet van 27 mei 2020 en het koninklijk besluit van 31 juli 2020. Ze vindt haar wettelijke grondslag in de artikelen IV.37 en IV.38 van het Wetboek van economisch recht. De samenstelling en werking ervan worden nader geregeld door het koninklijk besluit van 30 april 1993, dat werd gewijzigd door het koninklijk besluit van 5 september 2001.

Ze neemt de opdrachten van de voormalige Commissie voor de Mededinging over: adviezen uitbrengen over alle algemene kwesties in verband met het mededingingsbeleid, hetzij op eigen initiatief, hetzij op verzoek van de bevoegde minister. Ze onderhoudt ook uitstekende contacten met de Belgische Mededingingsautoriteit en vormt voor die laatste een forum waarop zij haar gevoerde beleid (jaarverslagen, jaarlijkse prioriteiten, ontwerpen van richtsnoeren...) kan toelichten en hieromtrent van gedachten kan wisselen.

Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel | +32 2 233 88 11 | info@ccecrb.fgov.be | www.ccecrb.fgov.be
Contactpersoon: Andy Assez | 02 233 88 42 | anas@ccecrb.fgov.be

Inbehandelingneming

Bij brief van 14 april 2023 heeft de heer P.-Y. Dermagne, minister van Economie en Werk, de koepel van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) een adviesvraag voorgelegd over de prijsherzieningsclausules en de beoogde wijziging van artikel 57 van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen. Het advies diende uiterlijk 25 mei 2023 te worden uitgebracht, maar deze uiterste termijn werd verlengd tot 30 juni 2023.

Momenteel luidt dit artikel 57 van de wet van 30 maart 1976 als volgt:

"§ 1. Niettegenstaande alle strijdige wettelijke, reglementaire en contractuele bepalingen, met inbegrip van deze bedongen in de op het ogenblik van het in werking treden van deze wet bestaande contracten en niettegenstaande de op deze datum toegepaste prijzen, is elke formule van indexatie van de industriële en/of commerciële prijzen, van de tarieven en de parameters van prijzenfluctuatiefomules in functie van het indexcijfer van de consumptieprijzen, of van enig ander indexcijfer, verboden.

Elk beding of elke toepassing strijdig met dit verbod is van rechtswege nietig.

§ 2. De contracten mogen slechts prijsherzieningsbedingen bevatten in de mate dat deze toepasselijk zijn tot een bedrag van maximum 80 % van de eindprijs en voor zover ze verwijzen naar parameters die de reële kosten vertegenwoordigen; iedere parameter is alleen toepasselijk op dat gedeelte van de prijs dat beantwoordt aan de kosten die het vertegenwoordigt. De minister van Economische Zaken kan niettemin per sector van het toegelaten maximum afwijken.

§ 3. De bepalingen van de §§ 1 en 2 zijn van toepassing op:

- de toekomstige contracten;

- de toekomstige gevolgen van de op het ogenblik van het in werking treden van deze wet bestaande overeenkomsten.

Ze zijn niet van toepassing op de huurprijzen, de wedden, lonen, sociale bijdragen of uitkeringen en op de emolumenten en honoraria die betrekking hebben op prestaties geleverd door de beoefenaars van vrije beroepen.

De minister van Economische Zaken kan nochtans per sector afwijkingen toestaan op grond van de wet betreffende de economische reglementering en de prijzen zoals zij voortspruit uit de wet

van 30 juli 1971 houdende wijziging van de besluitwet van 22 januari 1945 betreffende het beteugelen van elke inbreuk op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land.

[...]“.

De CRB en de brc's Verbruik, Onrechtmatige bedingen en Mededinging hebben, onder voorbehoud van het akkoord van hun respectieve organen, beslist een gemeenschappelijk advies op te stellen.

Het ontwerpadvies werd via een schriftelijke procedure voorgelegd aan de plenaire vergadering van de brc Verbruik onder het voorzitterschap van de heer R. Steennot, aan de plenaire vergadering van de brc Onrechtmatige bedingen onder het voorzitterschap van mevrouw B. Ponet, aan de plenaire vergadering van de brc Mededinging onder het voorzitterschap van de heer J. Bourgeois en aan de plenaire vergadering van de CRB onder het voorzitterschap van de heer B. Bayenet, die het op (resp.) 29 juni 2023 hebben goedgekeurd, met inachtneming van hun bevoegdheid.

Inleiding

De indexering is een mechanisme van automatische prijsaanpassing. Automatische indexeringsclausules die in overeenkomsten worden opgenomen, maken het mogelijk te anticiperen op (opwaartse of neerwaartse) prijsschommelingen in functie van de gekozen index, zonder dat de contractpartijen opnieuw hoeven te onderhandelen.

Er bestaan **twee vormen** automatische indexeringsclausules:

- clausules *stricto sensu*, die de prijs van de diensten van een van de contractpartijen automatisch doen schommelen in functie van een externe index, hetzij een algemene (bv. algemene consumptieprijsindex, loonindex) of een specifieke (bv. wisselkoers van vreemde valuta);
- clausules die ervoor zorgen dat de prijs van een dienst schommelt in functie van de prijs van een of meer elementen die daadwerkelijk in de berekening van die prijs worden gebruikt (bv. een prijsherzieningsclausule voor een goed dat op basis van olie wordt vervaardigd, in functie van de stijging van de productiekosten van het goed als gevolg van de evolutie van de olieprijs).

Een van de mogelijkheden voor de wetgever is om de eerstgenoemde clausules (indexeringsclausules *stricto sensu*) te verbieden en alleen de laatstgenoemde (kostenvariatieclausules) toe te staan: dit is de weg die werd gevolgd in het Belgisch recht, en strikt wordt geregeld door het huidige artikel 57, dat bepaalt dat een automatische indexeringsclausule:

- enkel betrekking mag hebben op de eindprijs die aan de koper wordt gevraagd; ze moet betrekking hebben op de kosten;
- betrekking moet hebben **op de reële kosten** die de elementen van de eindprijs uitmaken (lonen, energie...), ten belope van het aandeel van die concrete parameters in de prijs. Elke koppeling aan een algemene index (bijvoorbeeld de consumptieprijsindex of de gezondheidsindex) zonder verband met de kosten in kwestie is verboden;
- slechts toepasselijk mag zijn tot maximum **80%** van de bestaande eindprijs; wat betekent dat 20 % van deze prijs ongewijzigd blijft. De minister van Economie kan niettemin per sector van het toegelaten maximum afwijken;

- niet van toepassing is op de huurprijzen, de wedden, lonen, sociale bijdragen of uitkeringen en op de emolumenten en honoraria die betrekking hebben op prestaties geleverd door de beoefenaars van vrije beroepen; wat betekent dat de huurgelden of de lonen kunnen worden geïndexeerd op basis van de algemene consumptieprijsindex of van de gezondheidsindex.
- Bovendien kunnen door de minister van Economie per sector afwijkingen worden toegestaan op basis van de wet betreffende de economische reglementering en de prijzen¹.
- Dit artikel schrijft tevens voor dat het niet van toepassing is op de overeenkomsten met een buitenlands element, behalve wanneer ze "betrekking hebben op in België uit te voeren prestaties en door personen die in België verblijven, werden gesloten."

Minister Dermagne drukt nu de wens uit om de regeling die van toepassing is op de prijsindexeringsclausules, zoals hierboven beschreven, te hervormen omdat ze te onduidelijk is. Daartoe stelt hij in het ter advies voorgelegde en bij deze adviesvraag gevoegde voorontwerp van wet voor om artikel 57 eenvoudigweg op te heffen en in de plaats daarvan nieuwe bepalingen op te nemen in een nieuwe titel 3 getiteld "Prijsherzieningsclausules", die zou worden opgenomen in boek V van het Wetboek van economisch recht (WER).

Deze nieuwe bepalingen in het ter advies voorgelegde voorontwerp van wet:

- veranderen niets, ook al is dat anders geformuleerd, aan het principe dat de prijsindexeringsclausule alleen rekening houdt met de reële kosten die de elementen van de eindprijs vormen, in functie van hun aandeel in die prijs;
- preciseren voortaan dat de prijsindexeringsclausule zowel in geval van een **stijging** als in geval van een **daling** van de reële kosten van toepassing is;

¹ Wet betreffende de economische reglementering en de prijzen zoals ze voortspruit uit de wet van 30 juli 1971 houdende wijziging van de besluitwet van 22 januari 1945 betreffende het beteugelen van elke inbreuk op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land

- **schrappen de limiet van 80% van de prijs** dat geïndexeerd kan worden en van 20% dat ongewijzigd blijft;
- voeren, en dit is de echte nieuwigheid, een **nieuwe en andere 80%-regel in**, die stelt dat wanneer de toepassing van een indexeringsclausule leidt tot een prijsverhoging of -verlaging van meer dan 80%, de verhoging of verlaging beperkt wordt tot 80%. Dit percentage kan bij koninklijk besluit worden gewijzigd in functie van de noden en behoeften van het economische leven;
- sluiten de huurprijzen, lonen, wedden, sociale bijdragen of vergoedingen, emolumenten en erelonen van de vrije beroepen niet langer uitdrukkelijk uit van het toepassingsgebied van de regelgeving inzake prijsindexeringsclausules. Als er echter een *lex specialis* bestaat, zal die laatste van toepassing zijn, wat het geval is voor de meeste van de in de vorige zin vermelde elementen;
- voorzien niet langer in uitzonderingen wanneer er sprake is van een buitenlands element.

Advies

De brc's Verbruik, Onrechtmatige bedingen en Mededinging en de CRB, hieronder de "adviesorganen" genoemd, nemen nota van het dringende karakter dat aan het voorontwerp van wet wordt toegemeten en wensen de reden daarvan te kennen. Afgezien van het feit dat artikel 57 gebaat zou zijn bij een duidelijkere formulering, stellen ze zich ook vragen over de redenen voor de voorgestelde wetswijziging. De adviesorganen verzoeken de initiatiefnemers van het voorontwerp van wet dan ook om hun nadere toelichting te verstrekken.

De adviesorganen merken ook op dat het "juridische kader" voor de prijsindexeringsclausules dat werd ingevoerd door artikel 57 van de wet van 30 maart 1976, die nog steeds van kracht is, en het kader dat nu wordt voorgesteld in het ter advies voorgelegde voorontwerp van wet, met elkaar gemeen hebben dat ze tot stand zijn gekomen in een periode van sterke prijsschommelingen. De sociaal-economische uitdagingen zijn dan ook zeer groot en het is duidelijk dat de regulering van de prijsindexering daar nauw mee samenhangt.

Om die reden zijn de adviesorganen het er over eens dat het op dit ogenblik voorbarig is zich uit te spreken over de inhoud van het ter advies voorgelegde voorontwerp van wet, zonder dat ze minstens kennis hebben kunnen nemen van de economische implicaties die eruit zouden voortvloeien. Ze drukken bijgevolg de wens uit dat een analyse van de toepassing van het huidige artikel 57 en een analyse van de economische impact van het voorontwerp van wet, met name op de marktwerking, worden uitgevoerd. Ze bevelen ook aan dat, gelet op de potentieel aanzienlijke economische impact, de adviezen van de Nationale Bank, van het Federaal Planbureau, van het Prijzenobservatorium en, omwille van de mogelijke effecten van het voorontwerp van wet op de mededinging, van de Belgische Mededingingsautoriteit (eventueel via de brc Mededinging) worden ingewonnen en ter beschikking worden gesteld van de adviesorganen.

Bovendien wensen de adviesorganen te benadrukken, binnen het kader en in de mate van hun respectieve bevoegdheden, dat het uitvoeren van de twee analyses waartoe in de vorige alinea wordt opgeroepen noodzakelijk is om een gedegen en gefundeerd advies te kunnen geven over een aantal punten die nog heel wat vraagtekens oproepen en die ook aan bod komen in de nota over het voorontwerp van wet

betreffende de prijsindexeringsclausules die de deskundigen Vanden Berghe en Vansevenant op 10 mei 2023 aan de CRB hebben gestuurd (CRB-2023-1221) en in hun artikel², waaronder met name:

- de interactie tussen de lonen (als parameter die de reële kosten vertegenwoordigt) en de automatische indexeringsclausule [zie punt 2.2 in het artikel van de deskundigen]. Volgens de adviesorganen hebben prijsindexeringsclausules een invloed op de index van de consumptieprijzen - waarop de loonindexering gebaseerd is - die, door zijn impact op de loonkosten, kan leiden tot nieuwe automatische prijsindexeringen. Bij een hervorming van de bepalingen inzake de prijsindexeringsclausules zou rekening moeten worden gehouden met de impact ervan op deze macro-economische dynamiek;
- het vraagstuk van de afschaffing, in het voorontwerp van wet, van de huidige regel van maximum 80%/20% van de eindprijs (die als willekeurig wordt omschreven en waarvan de toepassing ongelijke gevolgen veroorzaakt naargelang van de bedrijven en sectoren, evenals tussen ondernemingen in de context van overheidsopdrachten, tussen de hoofdaannemer en zijn onderaannemers) en van de vervanging ervan door een andere, nieuwe 80%-regel. Deze nieuwe 80%-regel, die sterk verschilt van de vorige, laat onzekerheid bestaan over de vraag of voortaan 100% van de prijs kan worden geïndexeerd en doet de vraag rijzen of de risicoverdeling tussen de partijen evenwichtig blijft [zie punt 2.4 in het artikel van de deskundigen]. De adviesorganen plaatsen vraagtekens bij de redenen voor deze wijziging. Ze merken ook op dat deze nieuwe en andere 80%-regel voor meerdere interpretaties vatbaar is. Moet hij al dan niet als volgt worden gelezen: "Wanneer de indexeringsclausule leidt tot *één of meer* prijsverhogingen en/of *één of meer* prijsverlagingen van *in totaal* meer dan 80%, is de *totale* prijsverhoging of -verlaging (*over de gehele looptijd van het contract*) beperkt tot *maximaal 80%*"?

² De heer O. Vanden Berghe en de heer J. Vansevenant, "Prijsherzieningsclausules in relaties tussen private ondernemingen: een stand van zaken na 45 jaar beperkende wetgeving", Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht, 2023/3, pp. 353 à 375.

- de verplichte wederkerigheid van de prijsindexeringsclausule, m.a.w. het feit dat ze moet kunnen leiden tot een verhoging of tot een verlaging van de prijs. Als de indexeringsclausule leidt tot een prijsverhoging of -verlaging van meer dan 80%, is de prijsverhoging of -verlaging beperkt tot 80% [zie punt 4.4 in het artikel van de deskundigen]. Volgens de adviesorganen heeft deze regel, die wordt gerechtvaardigd door het idee dat drastische verhogingen en verlagingen beperkt moeten worden, een zeer grote impact op (zeer) langlopende contracten (bv. erfpacht) en moet deze nader worden onderzocht. Over een periode van 30 jaar zou de maximale stijging die door een contract wordt toegestaan bijvoorbeeld een gemiddelde inflatie van iets minder dan 2% betekenen, wat dicht in de buurt komt van de gemiddelde inflatie over de afgelopen 30 jaar;
- het feit dat bepaalde uitsluitingen niet langer in de nieuwe bepalingen lijken te zijn opgenomen;
- de bestaansreden van de huidige regeling van afwijkingen van de regel van maximum 80%/20% van de eindprijs en de vraag of deze gerechtvaardigd is in het licht van de noden van het economische leven [zie punt 3.3 in het artikel van de deskundigen]. De adviesorganen vragen zich af of er in de afgelopen periode sprake is geweest van aanzienlijke prijsschommelingen en een toename van het aantal verzoeken om afwijkingen;
- de aandacht die moet worden besteed aan andere bepalingen die ook relevant zijn voor prijsindexeringsclausules in contracten. Bijvoorbeeld, de wet van 4 april 2019 (B2B) en artikel VI.83, 2° en 3° lid (B2C), die moeten worden onderzocht en verduidelijkt wat hun interactie met het ter advies voorgelegde voorontwerp van wet betreft.

Tot besluit zouden de adviesorganen graag de redenen vernemen van het urgente karakter van het voorontwerp van wet en welke motivering eraan ten grondslag ligt. Ze zijn van oordeel dat het voorontwerp van wet in geen geval in zijn huidige vorm mag worden aangenomen, zonder dat ze de tijd hebben gehad om de gevolgen ervan te evalueren en zonder dat ze hiertoe over de twee gevraagde analyses beschikken. Nadat ze deze twee analyses hebben ontvangen, verwachten ze later dit jaar een adviesvraag te ontvangen, opdat ze zich zowel over de inhoud als over de technisch-juridische aspecten kunnen uitspreken in een advies, waarvan de werkzaamheden door de CRB zouden worden gecoördineerd om de coherentie ervan te waarborgen.